

МОВНЕ ПИТАННЯ В УКРАЇНІ *як комплексна проблема*

Анотація. У статті аналізується мовне питання в Україні через політичний, культурний, лінгвістичний, травматичний та місіологічний аспекти. Наголошується на важливості інтегрованого підходу для побудови миру та єдності, що можливе завдяки глибшому і всебічному розумінню ролі мови. Церква має розглядати мову як Божий дар, який сприяє єдності, взаєморозумінню та служить засобом виконання Божої місії на землі.

Ключові слова: мова, культура, місія, війна, травма.

Title: “The Language Question in Ukraine: Diverse Views”.

Abstract. The article explores the language issue in Ukraine through political, cultural, linguistic, traumatic, and missiological perspectives. It highlights the importance of adopting an integrated approach to fostering peace and unity, achievable through a deeper and more comprehensive understanding of the role of language. The Church is encouraged to view language as a divine gift that fosters unity, mutual understanding, and serves as a vital instrument for fulfilling God’s mission on earth.

Keywords: language, culture, mission, war, trauma.

Валентин Сергійович Синій, кандидат філософських наук.
пастор, ректор Таврійського християнського інституту (Херсон
– Київ, Україна).

Вступ

◆ З початком повномасштабної війни між Росією та Україною 2022 року значно посилилася роль мови як чинника національної консолідації^[1]. Згідно зі звітом мовного омбудсмена Тараса Кременя, на 2023 рік майже 94% дорослих українців та 91% школярів вважають українську мову своєю рідною^[2].

Водночас російська мова і далі залишається засобом комунікації для певної частини українців, зокрема в урбанізованих регіонах сходу та півдня України, а також серед біженців у Європі. Проте в умовах війни з Росією її використання дедалі більше набуває символічно негативного значення і стає індикатором розмежування на свій – чужий як на рівні державної політики, так і в суспільній свідомості.

Прикладом цього є ініціатива міського голови Івано-Франківська Руслана Марцінка, який оголосив про створення «мовного патруля» для контролю за дотриманням мовного законодавства. Під час ефіру на телеканалі НТА Марцінків пояснив, що мета цієї ініціативи не лише забезпечувати використання української мови в публічних місцях, а й підтримувати громадян у її використанні в повсякденному житті^[3]. Однак на практиці такі ініціативи можуть поглиблювати розбіжності в суспільстві.

Можна припустити, що заради зменшення конфронтації в суспільстві мовне питання слід розглядати через призму комплексного підходу, що включає державницький, культурологічний, лінгвістичний, історичний та місіологічний аспекти. Такий інтегративний підхід дозволить не тільки краще зрозуміти складність мовної ситуації, а й допоможе у напрацюванні таких рішень, які враховують інтереси різних груп населення.

У рамках статті ми покажемо, що інтеграція вищезазначених аспектів вимагає більш зваженого ставлення до мови української і мови російської заради формування загальнонаціональної ідентичності як відкритої та інклюзивної.

[1] Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovitendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 22.12.2024 рік).

[2] Річний звіт про стан дотримання закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році. Уповноважений із захисту державної мови. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Звіт%202023/РІЧНИЙ%20ЗВІТ%202023.pdf> (дата звернення: 22.12.2024 рік).

[3] Як Франківськ боротиметься з язиком? | Мовним інспектором може стати кожен | Відкат мови | МАРЦІНКИВ. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v-ouOimgado> (дата звернення: 22.12.2024 рік).

ПОГЛЯД НА ПИТАННЯ МОВИ ЧЕРЕЗ ФОКУС ПОЛІТИЧНОЇ ПОТРЕБИ ЧИ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ

◆ Мову можна розглядати через перспективу державного законодавства та з точки зору збереження державності або збереження стабільності в державі. З моменту повномасштабної російсько-української війни, розпочатої 2022 року, весь український народ став єдиним у питанні використання української мови як засобу протистояння «руському міру». Єдність у питанні мови стала символом національної ідентичності та опору агресії.

До початку повномасштабного конфлікту в академічному та інформаційному полі питання про статус російської мови залишалося на порядку денному і було предметом активних політичних спекуляцій.

Розгляд різних прикладів державного підходу до мовного питання в Україні був пов'язаний із досвідом деяких європейських країн та Канади. Однак, по-перше, у Канаді державу створили емігранти, тобто всі приїжджі. По-друге, в країнах із кількома державними мовами ці мови зазвичай не споріднені між собою. Наприклад, державні мови Канади належать: англійська — до германської мовної групи, а французька — до романської. Державні мови Бельгії, фламандська та французька, належать відповідно до германської та романської мовних груп. У Швейцарії державні мови також належать до різних груп. Кожна з мов у всіх цих випадках має свій «тил» за межами країни (у Німеччині, Франції, Нідерландах, Італії), що є додатковим гарантом збереження і вільного розвитку цих мов. У Фінляндії дві державні мови належать до різних мовних сімей: фінська — до фінно-угорської мовної сім'ї, а шведська — до германської групи індоєвропейської сім'ї.

Утім узаконення двох офіційних мов у Канаді (англійської та французької, переважно в провінції Квебек) стало великою загрозою для державної цілісності Канади. Під час референдуму 1995 року не вистачило лише невеликої кількості голосів, щоб Квебек вийшов зі складу країни. І загроза розділення зростає.

Слід також зазначити, що відмінності між деякими згаданими країнами та Україною полягають у тому, що, наприклад, по-перше, Канада є федерацією, а Швейцарія — конфедерацією, тобто обидві країни мають вищий рівень автономії регіональних суб'єктів у порівнянні з Україною як унітарною державою.

По-друге, розвиток цих країн відбувався в умовах, коли етноси, що в них проживають, попри початкову конкуренцію, на певному етапі були відкриті до діалогу та створення спільної держави. Натомість Україна розвивалася в кардинально інших умовах: століттями українці перебу-

вали під агресивним впливом значно потужнішого російськомовного простору.

Очевидно, що споріднені мови в межах однієї держави можуть створювати умови для витіснення однієї з них, особливо коли домінує більш потужна культурно-лінгвістична сила. В Україні це питання набуває особливого фундаментального значення, яке підкреслюється у академічних джерелах через історичну домінацію російської мови, яка десятиліттями витісняла українську з різних сфер життя. Проте, агресивне мовне середовище з боку Росії стало каталізатором для українців у виборі іншої стратегії — стратегії активного захисту та відродження своєї мови.

Сучасне мовне законодавство України спрямоване на те, щоб забезпечити збереження української мови як основної державної. Закон про забезпечення функціонування української мови як державної (прийнятий 2019 року) став адекватною відповіддю на довготривалий процес русифікації. Закон передбачає низку заходів, спрямованих на збільшення використання української мови у публічному просторі, освіті, медіа та культурі. Це допомагає попередити витіснення української мови та сприяє її зміцненню в усіх сферах життя.

Отже, можна зробити висновок, що сучасна мовна політика України є необхідною відповіддю на виклики, з якими стикалася українська мова в історичному контексті, і створює належні механізми для її захисту та розвитку.

Дані показують, що питання різних поглядів на державну мовну політику перестало бути актуальним після початку повномасштабного конфлікту, хоча зниження його актуальності простежувалося і раніше.

Так 2017 року Інститут української мови НАНУ спільно з Гіссенським інститутом славістичних студій (Німеччина) провів масове опитування населення України з питання мови й отримав наступні результати:

- 79,7% респондентів погодилися з твердженням, що українська мова є одним з атрибутів державності України;
- на запитання «Чи обов'язково громадянам України володіти українською мовою?» ствердно відповіли 90,1% опитаних^[4].

Результати даного опитування можуть бути пов'язані з ефективною політикою держави щодо запровадження україномовних квот на телебаченні та радіо, що реалізується з 2016 року. Така політика повернула українську мову в ефірі телеканалів та радіостанцій.

^[4] Мовна ситуація України в соціолінгвістичних вимірах. Війна з Росією вплинула на багатьох. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html> (дата звернення: 01 травня 2020, 23:55).

Таким чином, з початком повномасштабної війни необхідність у зміцненні національної ідентичності через мову стала ще очевиднішою, підтверджуючи важливість української мови як ключового елемента державної та національної цілісності. Проте це далеко не єдиний аспект, який треба враховувати при обговоренні мовного питання. Ба більше, він є складовою набагато ширшого, культурного контексту.

ПОГЛЯД НА ПИТАННЯ МОВИ ЧЕРЕЗ ФОКУС КУЛЬТУРИ

♦ Мова є важливим елементом культури. Християнський антрополог Чарльз Крафт стверджує, що елементами культури є також економіка, релігія, соціальні відносини та політика^[5]. Ці аспекти формують основу суспільства й визначають його унікальні риси. Він також підкреслює, що культура — це механізм, який сприяє виживанню людських груп. У контексті російсько-української війни культура стає не лише засобом самоідентифікації, а й механізмом виживання та опору. Багато в чому це не війна держав, це війна культур.

Антропологи визначають культуру через звичну поведінку та світоглядні моделі. Культура проявляється на різних рівнях: від особистого та сімейного до регіонального та національного. У контексті війни для нашого суспільства постає питання взаємовідносин між національною культурою та мовою, а також розуміння регіональних культур усередині однієї української культури. Доволі часто можна почути позицію, що російськомовні люди не є носіями української культури. Автор вважає, що таке твердження є небезпечним спрощенням. Бо питання взаємозв'язку мови та культури є складним і багатограним.

Під час війни в Україні виникла група людей, які ототожнюють культуру передусім із мовою, розглядаючи ці два поняття як синоніми. Це ускладнює діалог щодо ролі мови в суспільстві. Зрозуміло, що в умовах російської агресії мова стає важливим інструментом захисту національної ідентичності, проте не можна ставити знак рівняння між складною культурою та якоюсь однією, хай навіть титульною мовою.

Ще раз: спрощене розуміння культури не допоможе вирішити мовне питання чи будь-яке інше. Наприклад, для захисту нашої культури ми повинні протистояти агресії Російської православної церкви, але це не означає, що релігійний сегмент нашої культури включає в себе лише православ'я. Протягом століть на території України поряд із православ'ям існували католицизм, протестантизм, юдаїзм та іслам. Культура України завжди була багатонаціональною та включала різні мови і традиції. У західних регіонах, що межують із Польщею, Угорщиною та

^[5] Крафт Чарльз Х. Антропология для благовестников. – Х.: ТХІ, 2023. – 574 с.

Румунією, історично було прийнято мирне співіснування людей різних мов і віросповідань. Це підтверджує, що культура має достатньо місця для більш ніж однієї мови чи релігії.

Попри те, що російська агресія змушує нас переосмислити ставлення до російської мови і Російської православної церкви в контексті антиімперської боротьби, важливо розрізняти захист культури від агресії та ширше розуміння культури як сукупності цінностей, звичаїв і вірувань.

Багато вчених розглядає мову як основоположний елемент культури, але це твердження не є беззаперечним. Є приклади, коли носії однієї мови розвинули різні культури, що ставить під сумнів ідею про мову як визначальний чинник культури.

Наприклад, корейська мова є спільною для Північної та Південної Кореї, але обидві країни мають абсолютно різні культури. Це відбулося через політичні та ідеологічні розбіжності, що сформувалися за останні 70 років. Тоді як Південна Корея розвинулася як демократична та капіталістична держава, Північна Корея пішла шляхом авторитаризму й ізоляції. Хоча обидві країни мали спільну історію та мову, їхні культури розвинулися зовсім по-різному.

Подібні процеси відбулися між континентальним Китаєм і Тайванем, де спільність мовних традицій не завадила формуванню різних культур через політичні обставини. Так само в англomовних країнах, таких як США, Англія та Австралія, спільна мова не є визначальним фактором єдності культур, оскільки кожна країна розвинула унікальні соціальні, політичні та культурні риси.

Відомі випадки, коли культура зберігалася навіть за тимчасової втрати мови, як, наприклад, єврейська культура чи культура кримськотатарського народу. Це доводить, що культура може існувати та розвиватися у складних відносинах з певними мовами, які співіснують у напруженні, але не виключають одна одну.

Тож, розглядаючи мову як важливий фактор культури, необхідно враховувати її роль у контексті конкретного суспільства та історичних обставин. В Україні мова стає символом національної ідентичності та опору агресії, об'єднуючи людей та підтримуючи їхню культурну самосвідомість. Але, з іншого боку, мова не повинна стати фактором руйнування відносин між представниками однієї національної культури через особливості на місцевому чи регіональному рівні.

Саме тому кожному українцю, незалежно від першої мови спілкування, важливо долучитися до україномовного культурного простору. Це рішення має не тільки короткострокові, а й довгострокові переваги,

оскільки сприяє національній єдності, культурній ідентичності та протистоянню зовнішнім загрозам. З іншого боку, слід пам'ятати і про героїв нашого народу, які боронили свободу, спілкуючись російською мовою.

Патріотизм мови має бути самокритичним. Використання лише української мови не гарантує автоматичної «індульгенції» від будь-яких проявів антиукраїнської поведінки чи мислення. Адже справжня патріотична позиція полягає не лише в мовній лояльності, а й у глибокому розумінні та підтримці культурних, соціальних і політичних цінностей України. Лише україномовність без свідомої підтримки національних інтересів і цінностей не є достатньою для справжньої проукраїнської позиції.

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МОВИ

♦ Ми почали з найбільш актуальних аспектів мовного питання. Зрозуміло, що в умовах війни ми не можемо розглядати наше питання поза політичним або культурним контекстом. Водночас ми не можемо ігнорувати власне лінгвістичні аспекти.

Лінгвістичний підхід акцентує увагу на структурі, розвитку та функціонуванні мови, а також на впливі соціальних і культурних факторів на мову, на те, як мови змінюються та адаптуються до нових умов. Наприклад, українська мова в регіонах, де на неї вплинули російська, польська чи угорська, має свої унікальні особливості та варіанти.

Нам хочеться, щоб в Україні було більше української мови. Але якої саме? Чи достатньо для протистояння «руському міру» пропаганди української мови на рівні суржику, чи необхідна максимально чиста та академічна мова? Ми зауважуємо, що ступінь володіння мовою є неоднаковий серед різних верств народу. У ЗМІ досить часто звучить жорстка критика, що іноді доходить до булінгу, на адресу людей, які намагаються переходити з російської мови на українську і неминуче роблять помилки.

Виникає важливе запитання: як змінити ставлення нашого суспільства до людей, для яких українська мова є другою рідною, щоб це спричинило бажання вивчати українську мову? Як створити таке культурне, освітнє, духовне середовище, де будь-який рівень володіння українською мовою вітався б та заохочувався?

Важливо також враховувати, що мова — це не лише засіб спілкування, а й один із носіїв регіональної ідентичності та культурної спадщини. Отже, підхід до мовної політики має бути комплексним, що включає як підтримку академічного рівня мови, так і повагу до регіо-

нальних особливостей, щоб кожен громадянин відчував свою причетність до національної культури та мовної спільноти.

Відтак, виважений лінгвістичний підхід до функціонування української мови під час війни дає змогу враховувати та поважати різноманітність форм її існування, сприяючи одночасно її поширенню та зміцненню у різних соціальних і культурних контекстах.

Важливо також зрозуміти, що мова розвивається і саме зараз активно твориться з урахування всіх обставин і чинників. Протягом усього часу співіснування з Московщиною та Російською імперією представники імперії намагалися витіснити українську мову. У радянський період комуністичний режим продовжував ці процеси, що призвело до зниження популярності мови. Нам треба не боятися робити українську мову сучасною та популярною, докладаючи зусиль для подолання наслідків радянського підходу. Також слід розуміти, що мови розвиваються, і отже нам варто націлюватися на те, що українська мова теж має бути сучасною.

У питаннях розвитку мови потрібно враховувати також впливи духовних традицій. Цікаво, що, крім боротьби з мовою, Російська імперія та Радянський Союз також активно боролися з вірою, намагаючись створити підконтрольну релігію замість справжньої духовності. Можна згадати тут Петра I, який створив вищий орган церковно-державного управління (Святійший правлячий синод), а також репресивну антицерковну політику радянського періоду. Відомо, що проявом цих зусиль була також боротьба з євангельським рухом та спроби вводити до керівних органів церков представників спецслужб.

Варто зазначити, що всередині нашого народу не сформувалося сильного запиту на відновлення незалежності у питаннях віри. Спроби контролювати церковну діяльність залишаються частиною політики сучасної України. І це питання є складовою ширшого історичного контексту.

ІСТОРИЧНА ПЕРСПЕКТИВА

♦ Віддавши належне політичним, культурним та лінгвістичним аспектам, ми також повинні розглядати проблему мови з історичної перспективи, враховуючи той факт, що більшість регіонів України перебувала під окупацією Радянського Союзу, а решта була частиною інших держав, як то Польщі чи Угорщини. Ця історична спадщина вплинула на розвиток мовної ситуації по-різному. Наприклад, в Угорщині українське населення зазнавало сильного тиску, що ускладнювало збереження української мови та культури. У часи Радянського Союзу комуністичний

уряд намагався звести до мінімуму вживання української мови на територіях, що були окуповані. В інших випадках ставлення до української мови було більш лояльним.

Повертаючись до відносин з Росією, можливо, нам слід використувати термін «антиколонізаційний процес», щоб чіткіше зрозуміти політичний тиск з боку Росії та роль мови і культури в цьому контексті. Російська імперія та Радянський Союз активно переселяли людей, і в деяких регіонах України зараз мешкають нащадки переселенців, для яких російська мова є першою.

Нам треба зважати на те, що ми живемо в країні, де є регіони, які були заселені переселенцями з Росії після Голодомору і через це російська мова використовувалася населенням як основна. Але зараз усі вони є українцям, жителями України. Чи варто ставитися по-різному до українців, які проживають в одній країні, але мають різну першу мову, попри їхню патріотичну позицію під час війни?

Війна штовхає нас до більш суворих або категоричних заяв. Але якщо ми прагнемо розвивати цивілізовану демократичну державу, нам треба розрізняти індивідуальну кримінальну відповідальність та історичну спадщину. Якщо людина під час війни починає займатися колабораціонізмом або допомагати ворогу, передаючи інформацію чи координуючи обстріли ворожої артилерії, така особа повинна нести індивідуальну кримінальну відповідальність, і це не має бути пов'язано з її мовою, походженням чи національною ідентичністю. З іншого боку, задля єдності нашого народу ми повинні утримуватися від висловлювань і звинувачень, що базуються лише на факті переселення чи еміграції родини. Навіть під час війни ми маємо відстоювати верховенство права та принципи демократії.

Ставлення до історії в нашому суспільстві є різним. На одній з конференцій було висловлено думку, що людям, пращури яких були переселені з Росії в 1930–40-х роках на спорожнілі землі України, можливо, варто повернутися на свою історичну батьківщину. Такі заяви можуть руйнувати єдність нашого народу та вносити розбрат. Нам необхідно знайти баланс між повагою до історичного досвіду різних регіонів і прагненням до національної єдності. Це включає підтримку та розвиток української мови, водночас визнаючи та поважаючи історичну складність мовного питання.

Не слід забувати, що з початком російської агресії немало етнічних росіян взяло до рук зброю і вступило до лав Збройних сил України. Ми знаємо приклади російських волонтерів, які віддали свої життя, займаючись евакуацією українців з Росії. Зрозуміло, що більшість російського

народу підтримує агресію, розпочату Путіним, але нам треба відстоювати верховенство права навіть у часи цього жаху. В умовах війни та політичної напруженості важливо прагнути до інтеграції та взаєморозуміння, а не до поділу. Українська мова має стати символом єдності та опору, а не роз'єднаності.

Підходячи до мовної політики з урахуванням історичної перспективи, ми зможемо краще розуміти та поважати унікальні обставини кожного регіону, що сприятиме згуртованості й зміцненню національної ідентичності.

ПОГЛЯД НА МОВУ ЧЕРЕЗ ФОКУС ТРАВМ ВІЙН

♦ Війна — це травма, передусім, травма нашої мови. Війна драматично змінила ставлення до мови в Україні. Ми знаємо безліч випадків, коли російські окупанти чинили злочини проти носіїв української мови. Під час війни використання української мови стало символом опору та національної ідентичності. Для деяких українців кількість побаченого зла стала тригером для відмови від російської мови та переходу на українську.

З іншого боку, є випадки, коли українці стикалися з дискримінацією на заході України через те, що приїхали з російськомовного регіону або припускалися помилок в українській мові, використовуючи російські слова. Ці факти емоційних травм посилювали протистояння між людьми, які використовують російську та українську мови.

Підхід до мови через фокус на травмі, завданій війною, допомагає врахувати досвід людей та знайти шлях до емоційного зцілення індивіда, а також до підвищення поваги до української мови та розвитку мовної культури.

Війна вплинула на мовну ідентичність. Переміщення населення, знищення культурних пам'яток і травматичний досвід змінюють ставлення до мови. Під час війни ми бачимо зростання використання української мови, особливо у регіонах, де відбувалися бойові дії та скоювалися злочини на підставі мовної приналежності.

Війна залишила глибокі емоційні та психологічні травми, що впливають на сприйняття мови. Важливо зважати на всі ці чинники під час формування мовної культури та підходів до підтримки постраждалих від війни. Мова має стати інструментом єдності, а не поділу. Підхід до мови з урахуванням травм, завданих війною, вимагає поваги до індивідуального досвіду кожної людини і прагнення до інтеграції та взаєморозуміння. Війна повинна навчити нас ставитися більш людяно до людей, для яких травма війни частково переплетена з мовою.

У контексті розгляду мови через фокус травм війни слід звернути увагу на питання душпастирства та психологічної допомоги. Важливо, що надання психологічної підтримки тісно пов'язано з рідною мовою чи мовою серця. Для того щоб людина простіше могла пройти через процес зцілення душевних ран, найкраще використовувати її першу мову.

Рідна мова відіграє важливу роль у психологічному та емоційному комфорті. Коли людина спілкується рідною мовою, це допомагає їй краще висловлювати свої почуття, знижувати рівень стресу та тривоги, а також сприяє більш ефективній терапії. Використання рідної мови у терапевтичних сесіях допомагає встановити глибший емоційний контакт між пацієнтом і терапевтом, що є ключовим фактором у процесі лікування.

Важливо враховувати, що багато людей, які зазнали травм у результаті війни, може мати негативні асоціації з мовою агресора. Використання мови, що асоціюється з травматичним досвідом, може викликати додатковий стрес та ускладнити процес лікування. Отже, у душпастирстві та під час надання психологічної допомоги важливо зрозуміти, спілкування якою мовою знизить стрес, покращить якість психологічної підтримки і сприятиме створенню безпечного та комфортного середовища для постраждалих. Ми можемо опинитися в ситуації, коли перед пацієнтом постає дилема, оскільки його перша мова — російська, але водночас її використання підвищує стрес. Можливі й такі випадки, коли якісну психологічну підтримку забезпечить використання саме російської мови.

У цьому контексті важливо розвивати програми підготовки фахівців з психологічної допомоги, які володіють рідною мовою пацієнтів (це також може стосуватися питання кримськотатарської мови, мов ромів тощо). Це дозволить підвищити ефективність надання допомоги та забезпечити більш повноцінну підтримку тим, хто переживає наслідки війни.

ТЕМА МОВИ ЧЕРЕЗ МІСІОЛОГІЧНУ ПЕРСПЕКТИВУ

◆ Насамкінець ми маємо згадати те, що для кожного християнина є першим питанням, — питання місії Бога у світі й нашого місця у цьому глобальному плані. Місіологічний погляд на мову дозволяє зрозуміти, як Божий задум включає поширення Євангелія через різні культури і мови. Велике доручення (Від Матвія 28:18–20) та інші біблійні тексти ясно показують, що Бог бажає, щоб Євангеліє досягло всіх народів, незалежно від їхньої мови та культури.

Вже на початку біблійної історії (Буття 3:15) ми бачимо пророцтво про Христа, що стосується всіх народів. Перелік народів у Книзі Буття, р. 10, також свідчить про універсальність Божого задуму. Тут описується формування племен, які можна розглядати як етнокультурні групи. Хоча тоді існувала єдина мова, пізніше, в Книзі Буття, р. 11, після Вавилонської вежі, народи розділилися на культурно-лінгвістичні групи.

Церква народилася у день П'ятидесятниці, коли Святим Духом було надано дар розуміння різних мов, що дозволило апостолам спілкуватися з людьми, які прибули до Єрусалиму з багатьох країн. Ці люди, євреї, що жили поза Ізраїлем, часто говорили іншими мовами й належали до різних культур. Таке мовне і культурне розмаїття стало першим прикладом універсальності Церкви. Ця подія навчила, що Господь шанує мовну і культурну ідентичність кожного народу, об'єднуючи всіх через Святого Духа. Отже, із самого початку Церква показала здатність приймати людей різних мов та культур, що стало важливою частиною її місії.

Крім того, перший конфлікт у ранній церкві теж був пов'язаний з мовою та культурою. У Книзі Дій Апостолів, р. 6, ми бачимо, що вдови з грекомовних євреїв стикнулися з упередженням під час розподілу гуманітарної допомоги. Це питання викликало занепокоєння, і апостоли залучили до керівництва представників саме цієї групи. Ця ситуація є важливим прикладом того, як церква відповідає на культурні виклики. Завдяки такій моделі лідерства вона зуміла створити справедливий розподіл допомоги, подолати культурні бар'єри та досягти гармонії.

Історичні шляхи народів сходилися і розходилися, але зрештою всі народи стануть частиною одного Царства. У Книзі Об'явлення згадується, що Іван Богослов бачив різні коліна та племена на Небесах (Об'явлення, р. 4). Ці представники різних племен і колін зібралися на Небесах завдяки Христу, показуючи, що Бог прагне спасіння людей з усіх народів і мов.

Образ майбутньої Церкви у Книзі Об'явлення також підкреслює важливість різноманітності. Ми бачимо, що перед Христом на Небесах стоять представники всіх народів, мов і культур: *«Вони співають нову пісню, проголошуючи: Ти достойний узяти книгу і відкрити її печаті, бо Ти був заколений і викупив [нас] Богові Своєю кров'ю від усякого племені й мови, народу і нації»*^[6]. Отже, Господь зберігає національну ідентичність і мову кожного народу навіть на Небесах, показуючи цінність цієї різноманітності.

^[6] Об'явлення Івана 5:9 (сучасний переклад CUV).

Сьогодні Церква має досягати всіх народів, роблячи учнів з усіх етносів і навчаючи їх дотримуватися всього, що наказав Христос. Для виконання місії Бога нам важливо дати народам Біблію їхньою мовою і заохочувати людей звертатися до Бога своєю рідною мовою. І Церква має сприяти цьому заради виконання Великого доручення.

Вважаємо, що в Україні попри війну та зазначені моменти напруги ситуація є сприятливою для реалізації Церквою своєї місії. Політика нашої держави передбачає спілкування державною мовою в усіх державних інституціях, водночас не обмежуючи використання рідної мови в побуті. З іншого боку, з початку повномасштабної війни мали місце випадки, коли служителі церков у питаннях мови хотіли бути суворішими за державних чиновників і забороняли навіть особисту молитву рідною мовою, що показувало нерозуміння місійного завдання Церкви. Але таких випадків було небагато.

Питання мови та місії в сучасному світі залишається складним. Так переклад Біблії на мови месхетинців та сванів у Грузії сприймається неоднозначно. Одні бачать у цьому виконання Великого доручення, інші побоюються, що це може призвести до сепаратистських настроїв. В Україні подібні питання виникають у контексті місіонерського служіння гуцулам, лемкам і бойкам. Це свідчить про те, що місіологічна перспектива може відрізнитися від державної, оскільки цілі держави та місії часто різняться.

Мова відіграє ключову роль у місіонерській діяльності. Переклад Біблії та християнської літератури мовами меншин допомагає донести Євангеліє до тих, хто розмовляє цими мовами. Однак важливо враховувати культурні та історичні контексти, щоб уникнути ненавмисних шкідливих наслідків.

Враховуючи місіологічну перспективу, необхідно знайти баланс між повагою до культурних і мовних особливостей народів та прагненням донести до них Євангеліє. Це потребує глибокого розуміння як теологічних засад, так і соціальних реалій, у яких живуть ці народи.

Таким чином, місійний підхід до мови підкреслює, що поширення Євангелія має враховувати культурні й мовні відмінності, визнаючи цінність кожного народу та мови у Божому задумі.

ВИСНОВОК

◆ Розглядаючи мовне питання в контексті війни, важливо знайти такі трансформуючі моделі для побудови миру і єдності між людьми, які підтримують розвиток загальнонаціональної мови, але на побутовому рівні використовують різні мови й поважають особливості регіонів, де

історично говорили різними мовами. Позитивні мовні трансформації можуть відбутися лише тоді, коли всі вказані вище аспекти будуть враховані та добре інтегровані.

Як громадяни нашої країни, ми розуміємо важливість нашої національної ідентичності та мови. У цей час війни, коли на порядку денному стоїть збереження української культури та самоідентичності, захист нашої мови та національної ідентичності набуває особливої ваги. Однак, як представники євангельської церкви, ми маємо пам'ятати, що підхід церкви до мови та культурної різноманітності має інший, ширший контекст, ніж регіональний чи національний.

Для церкви збереження національної ідентичності важливе не через політичну доцільність, а через повагу до кожної особистості, її унікальної культури та мови. Це включає й тих українців, які розмовляють іншими мовами, зокрема російськомовних, які є частиною нашого суспільства і церкви. Наше завдання — показати, що мова є не тільки засобом національного вираження, але й даром Божим для спілкування та єдності, який ми повинні цінувати.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Крафт Чарльз Х. Антропология для благовестников. - Х.: ТХИ, 2023. - 574 с.
- Мовна ситуація України в соціолінгвістичних вимірах. Війна з Росією вплинула на багатьох. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30586236.html> (дата звернення: 22.12.2024 рік)
- Річний звіт про стан дотримання закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році. Уповноважений із захисту державної мови. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Звіт%202023/РІЧНИЙ%20ЗВІТ%202023.pdf> (дата звернення: 22.12.2024 рік).
- Соколова С., Данилевська О. Мовна ситуація в школах України. Інститут української мови НАН України. Українська мова. Київ : 2018. № 3.
- Українська мова під час війни: ключові тенденції розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayinska-mova-pid-chas-viyny-klyuchovi-tendentsiyi-rozvytku> (дата звернення: 22.12.2024 рік).
- Як Франківськ боротиметься з язиком? | Мовним інспектором може стати кожен | Відкат мови | МАРЦІНКІВ. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=v-ouOimgado> (дата звернення: 22.12.2024 рік).